TMMOB
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

İNŞAAT MÜHENDİSLERİNİN ÖZLÜK HAKLARI, MESLEKİ YETKİLERİ VE ÇALIŞMA KOŞULLARINA İLİŞKİN TESPİT VE TALEPLERİMİZ

1. İnşaat Mühendislerinin Yetki-Sorumluluk Dengesi

İnşaat mühendislerinin mesleki yetkileri ile üstlendikleri hukuki, teknik ve idari sorumluluklar arasında ciddi bir dengesizlik bulunmaktadır. Bu dengesizlik, meslektaşlarımızın yetki ve görev alanları dışında gerçekleşen uygulamalardan sorumlu tutulmalarına, mesleki itibarlarının zedelenmesine ve özellikle deprem gibi afetlerde meydana gelen yıkımların sorumluluğunun orantısız biçimde üzerlerine yüklenmesine neden olmaktadır. Söz konusu dengesizliği derinleştiren en önemli sorunlardan biri de inşaat mühendislerinin sundukları hizmetlerden doğan hukuki sorumluluklarının kapsamına ve süresine ilişkin belirsizliklerdir. Bu belirsizlikler, meslektaşlarımızı hizmetin tamamlanmasından sonra da süresi öngörülemeyen sorumluluk riskleriyle karşı karşıya bırakırken gerçek sorumluların tespit edilmesini, kusur ve nedensellik ilişkisine dayalı adil bir sorumluluk değerlendirmesi yapılmasını güçleştirmektedir.

Bu sorunların somut örnekleri deprem yargılamalarında çok yıkıcı biçimde görülmekte; imar afları, yapıların taşıyıcı sistemlerine sonradan yapılan müdahaleler, kullanım amacı değişiklikleri ve mühendislerin görev ve yetki alanları dışında gerçekleştirilen uygulamalardan kaynaklanan sorumlulukların mevzuatta yeterince açık biçimde ayrıştırılmamış olması, meslektaşlarımızın ağır hukuki sonuçlarla karşılaşmasına yol açmaktadır.

Ayrıca deprem yargılamalarında hazırlanan bilirkişi raporlarındaki bilimsel, teknik ve hukuki eksiklikler, akreditasyonu bulunmayan yapısal analiz yazılımlarının kullanılması, güncel yazılımların geçmiş yönetmeliklere hatalı biçimde uyarlanması, deprem sonrası hasar görmüş beton numuneleri üzerinden yapıların inşa edildiği dönemdeki dayanımlarının belirlenmesi, yapıların ruhsat ve yapım tarihlerinde yürürlükte olan mevzuat yerine sonradan yürürlüğe giren düzenlemelere göre değerlendirilmesi, zemin etütlerine ilişkin mevzuat ve uygulama koşullarının göz ardı edilmesi ile yıkımın gerçek nedenleri ve sorumluluk zinciri ortaya konulmadan kusur tespiti yapılması başlıca sorunlardır.

Uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak mevzuat, teknik ve uzmanlık gerektiren düzenlemeler içermektedir. Bu mevzuata dayalı süreçler; nitelikleri, teknik kapsamları ve uygulama biçimleri bakımından genel idari süreçlerden belirgin biçimde ayrılmaktadır. Süreçlerin kendine özgü ve çok boyutlu uzmanlık gerektiren yapısı, yargılamalarda tereddütlere yol açabilmektedir. Bu konudaki bilgi ve uzmanlık eksikliği ise hatalı bilirkişi raporlarının hazırlanmasına ve yanlış sonuçlara ulaşılmasına neden olabilmektedir.

Bunun yanı sıra, teknik uyuşmazlıkların ve deprem yargılamalarının mesleğin gerektirdiği uzmanlıkla değerlendirilmesini sağlayacak ihtisas mahkemelerinin bulunmaması, inşaat mühendislerinin hukuki sorumluluklarının adil biçimde belirlenmesini güçleştirmektedir. Meslektaşlarımızın mesleki haklarını ve hukuki güvencelerini koruyacak mekanizmaların yetersizliği teknik, hukuki ve idari sorumlulukların birbirinden ayrıştırılmasını zorlaştırarak adil yargılanma hakkı bakımından önemli sorunlar yaratmaktadır.

Sorunların çözümü için hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Hukuki ve Cezai Sorumluluklar Sınırlarının Belirlenmesi:** Projelendirmeden planlamaya, uygulamadan denetime kadar tüm süreçlerde inşaat mühendislerinin yetki ve sorumluluk alanları ile hukuki/cezai sorumlulukları yasal düzeyde açık, ölçülü ve denetlenebilir biçimde tanımlanmalıdır. Sorumluluğun tek bir meslek grubuna yığılmasını engelleyen bir yasal sorumluluk haritası oluşturulmalıdır.

- **Uzmanlaşmış "İnşaat/Teknik İhtisas Mahkemeleri" Kurulması**: Deprem ve afet davalarının genel mahkemelerde değil; teknik bilirkişi desteği güçlü, uzmanlaşmış ihtisas mahkemelerinde görülmesi yasal güvenceye bağlanmalıdır.
- **Yapı Sorumluluk Süresinin Tanımlanması**: Mevzuatta, yapı üretim sürecindeki tüm tarafların sorumluluk sürelerinin açık, adil ve ölçülebilir kriterlere bağlanması amacıyla yasa değişikliği yapılmalı; sorumluluğun süresiz veya belirsiz yorumlanmasının önüne geçilmelidir.
- **Bilirkişilik Sisteminin Bilimsel ve Teknik Esaslara Göre Düzenlenmesi:** Deprem ve afet davalarına ilişkin olarak bilirkişi raporlarında yaşanan bilimsel, teknik ve hukuki eksikliklerin giderilmesi amacıyla teknik mevzuatın yorumlanmasından kaynaklanan farklılıkların ve uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından bilirkişi incelemelerine esas oluşturacak mevzuata ilişkin bir "**Teknik Genelge"** yayımlanmalı, bilirkişi görevlendirmelerinde; uzmanlık alanları, raporların bilimsel yeterliliği, tarafsızlığı ve denetlenebilirliğini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

2. İnşaat Mühendisliği Hizmetleri İçin Yetkin Mühendislik ve Belgelendirme

İnşaat mühendisliği, doğrudan toplumun can ve mal güvenliğini ilgilendiren, bilimsel bilgi, teknik yeterlilik, mesleki deneyim ve etik sorumluluk gerektiren bir meslek alanıdır. Yapıların planlanması, projelendirilmesi, inşası ve denetlenmesi süreçlerinde sunulan mühendislik hizmetlerinin niteliği, yapı güvenliğini ve kamu yararını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle inşaat mühendisliği hizmetlerinin yalnızca diploma sahibi olmakla değil, mesleki bilgi, deneyim ve uzmanlık temelinde belirlenen yetkinliklere sahip mühendisler tarafından yürütülmesi yaşamsal önem taşımaktadır.

Ülkemizde ise inşaat mühendisliği hizmetine ilişkin yetkilerin büyük ölçüde diploma sahipliği üzerinden tanımlanması, mesleki bilgi, deneyim ve uzmanlık düzeyleri arasında yeterli ayrım yapılmadan farklı nitelik ve büyüklükteki mühendislik hizmetlerinin üstlenilebilmesine neden olmaktadır. Özellikle yapı üretim süreçlerinde deneyim ve yetkinlik düzeyi ile üstlenilen işin teknik gereklilikleri arasında uyum aranmaması, hizmetlerin niteliğini ve yapı güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra, mühendislik hizmetlerinin düşük maliyetle ve kısa sürede tamamlanması yönündeki baskılar, mesleki yeterlilik ve uzmanlaşmanın ikinci plana itilmesine, haksız rekabetin yaygınlaşmasına ve inşaat mühendisliği hizmetlerinin değersizleştirilmesine yol açmaktadır. Bu koşullar, özellikle mesleğe yeni başlayan mühendislerin yeterli deneyim kazanmadan ağır teknik ve hukuki sorumluluklar üstlenmelerine ve düşük ücretlerle güvencesiz koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır.

Ayrıca inşaat mühendisliğinin farklı uzmanlık alanlarında bilimsel ve teknolojik bilgi birikimi sürekli gelişmektedir. Bu nedenle lisans eğitimi, meslek yaşamı boyunca ihtiyaç duyulan yeterliliği tek başına sağlamaya yetmemektedir. Buna karşın mesleki deneyim, uzmanlaşma, sürekli mesleki gelişim ve etik ilkeler temelinde işleyen bütüncül bir Yetkin Mühendislik ve Belgelendirme sisteminin hayata geçirilememesi, mühendislik hizmetlerinin niteliğinin güvence altına alınmasını güçleştirmektedir. Uzun yıllardır gündemde olmasına rağmen Yetkin Mühendislik sisteminin yasal güvenceye kavuşturulamaması ve meslek odalarının bu alandaki yetkilerinin tanımlanmaması önemli bir eksikliktir. Bu nedenle mesleki yetkilerin bilgi, deneyim, uzmanlık ve etik yeterlilik esas alınarak tanımlandığı, meslek odalarının etkin rol üstlendiği ve sürekli mesleki gelişimi esas alan bir Yetkin Mühendislik sisteminin oluşturulması, hem inşaat mühendisliği hizmetlerinin niteliğinin artırılması hem de toplumun can ve mal güvenliğinin sağlanması açısından zorunludur.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **"Yetkin Mühendislik" Sisteminin Yasalaşması:** 4 yıllık mühendislik lisans mezuniyetinin doğrudan sınırsız imza yetkisi vermesinin önüne geçilmesi ve can ile mal güvenliğinin korunması amacıyla, meslek odasının yetkilendirmesine dayalı **"Yetkin Mühendislik"** sistemi ivedilikle yasalaşmalıdır.
- **Sertifikalandırma ve Belgelendirme Yetkisinin Meslek Odalarına Verilmesi:** İnşaat mühendisliği meslek uygulamalarının tanımlanması, üyelerin uzmanlık alanlarına göre yetkinliklerinin belgelendirilmesi ve yetki verilmesi süreci, İMO tarafından yürütülmeli ve yasal güvenceye kavuşturulmalıdır.
- **Sürekli Mesleki Gelişim ve Belgelendirme Sisteminin Oluşturulması**: İnşaat mühendislerinin mesleki bilgi ve becerilerini güncellemelerini, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmelerini ve uzmanlıklarını geliştirmelerini sağlamak amacıyla, İnşaat Mühendisleri Odası tarafından hâlihazırda yürütülen meslek içi eğitim, uzmanlık ve belgelendirme çalışmalarının geliştirilerek sürekli mesleki gelişim sistemi kapsamında kurumsallaştırılması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, söz konusu eğitim, yeterlilik değerlendirmesi, uzmanlık belgelendirmesi ve belgelerin yenilenmesi süreçlerinin İMO tarafından yürütülmesini sağlayacak açık yetki ve sorumluluklar yasal düzenlemelerle güvence altına alınmalıdır.
- **Genç Mühendislerin Mesleki Gelişimlerinin ve Çalışma Koşullarının Güvence Altına Alınması**: Mesleğe yeni başlayan inşaat mühendislerinin yeterli bilgi ve deneyim kazanmadan ağır teknik ve hukuki sorumluluklar üstlenmelerinin önüne geçecek, mesleki deneyim kazanmalarını sağlayacak kamuda ve özel sektörde güvenceli çalışma imkanları yaratılmalıdır.

3. İnşaat Mühendislerinin Asgari Ücretleri ve Çalışma Koşulları

İnşaat mühendislerinin üstlendikleri teknik, hukuki ve idari sorumluluklarla orantılı ücret ve çalışma koşullarına sahip olmamaları, meslektaşlarımızın karşı karşıya kaldığı temel sorunlardan biridir. Özellikle özel sektörde mühendislik emeğinin değersizleştirilmesi, düşük ücretlerle ve güvencesiz koşullarda çalışmanın yaygınlaşması, uzun çalışma saatleri ve fazla mesai karşılıklarının ödenmemesi, meslektaşlarımızın ekonomik ve sosyal haklarını olumsuz etkilemektedir. Mühendislik hizmetlerinin niteliği ve üstlenilen sorumluluklar gözetilmeksizin belirlenen ücretler, mesleki itibarı zedelemekte ve mühendislerin emeğinin karşılığını almasını engellemektedir.

Bu sorunları derinleştiren bir diğer önemli husus, inşaat mühendislerinin Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) yapılan bildirimleri ile ilgilidir. Meslektaşlarımızın fiilen yürüttükleri mühendislik hizmetleriyle bağdaşmayan meslek kodlarıyla bildirilmesi, gerçek ücretleri üzerinden değil daha düşük kazançlar veya asgari ücret üzerinden sigorta primlerinin yatırılması ve çalışma günlerinin eksik gösterilmesi, sosyal güvenlik haklarında ciddi kayıplara neden olmaktadır. Özellikle şantiye şefliği ve yapı denetimi hizmetlerinde üstlenilen görev ve sorumluluklarla sigortalılık kayıtlarının örtüşmemesi, denetim mekanizmalarının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Bu uygulamalar yalnızca çalışanların mevcut haklarını değil, emeklilik dönemlerinde alacakları aylıkları ve sosyal güvencelerini de olumsuz etkilemekte, aynı zamanda kamunun prim ve vergi kaybına uğramasına yol açmaktadır.

Öte yandan, mühendislerin ücret ve sosyal güvenlik haklarının korunması amacıyla TMMOB ile SGK arasında imzalanan Asgari Ücret Protokolü'nün SGK tarafından tek taraflı olarak feshedilmesi, mühendislik asgari ücretinin uygulanması ve denetlenmesi bakımından önemli bir boşluk yaratmıştır. TMMOB ve bağlı meslek odalarının mühendislik hizmetleri için belirlediği asgari ücretlerin yasal güvenceye kavuşturulmaması ve işverenlerin SGK bildirimleri üzerinde etkin denetim sağlanamaması, düşük ücret ve eksik prim uygulamalarının devam etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle inşaat mühendislerinin mesleki sorumluluklarıyla uyumlu, insanca yaşamaya yetecek ücret ve güvenceli

çalışma koşullarına kavuşturulması, sosyal güvenlik haklarının korunması ve TMMOB ile İnşaat Mühendisleri Odasının ücret belirleme ve denetim süreçlerindeki yetkilerinin güçlendirilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Asgari Ücret Belirleme Yetkisi:** TMMOB'nin mesleki faaliyetler kapsamındaki mühendislik asgari ücretini yasal olarak belirleme ve denetleme yetkisi kanuni güvenceye kavuşturulmalıdır.
- **Meslek Kodu ve Düşük Prim Denetimleri:** Firmaların düşük prim ödemek için mühendislerin meslek kodlarını SGK'ya yanlış beyan etmesi engellenmeli; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile SGK, bordro, banka ödemesi, meslek kodu ve fiilen yürütülen işi birlikte incelemelidir. Gerçek kazanca uygun bildirim sağlanmalı, eksik bildirimler için düzeltme ve yaptırım mekanizmaları işletilmelidir.
- **Yasal Tip Sözleşme Zorunluluğu:** Özel sektör çalışanları ve şantiye şefleri için İMO Tip Sözleşmesi kullanımı yasal zorunluluk olmalı; asgari ücret sınırlarının altındaki sözleşmeler imar ve ruhsat süreçlerinde geçersiz sayılmalıdır.
- **Fazla Mesai ve Çalışma Koşulları:** Fazla çalışma istisnai olmalı, yasal sürelere uyulmalı ve fazla mesailer ücret veya izinle eksiksiz karşılanmalıdır. Kamu yüklenicilerinde çalışanların hakları, hakediş ödemesinden önce idarece denetlenmelidir.

4. Etüt /Proje ve Danışmanlık Alanlarında Hizmet Veren Bürolar

Etüt, proje ve danışmanlık hizmetleri, yapı üretim sürecinin ilk ve en kritik aşamasını oluşturmaktadır. Bu hizmetlerin bilimsel ve teknik esaslara uygun, nitelikli ve yetkin mühendisler tarafından yürütülmesi toplumun can ve mal güvenliği açısından yaşamsal önem taşımaktadır. Ancak mühendislik hizmetlerinin niteliğinden çok maliyetinin ön plana çıkarılması, mesleki yeterlilik ve deneyim koşullarının yetersizliği, etkin denetim mekanizmalarının bulunmaması ve giderek artan haksız rekabet, mühendislik hizmetlerinin niteliğini ve güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Ekonomik anlamda ise, sektördeki aşırı rekabet ve odaların ücret belirleme yetkisinin kısıtlanması sebebiyle, proje hizmetleri, meslek şeref ve haysiyetine leke düşürecek ölçüde düşük bedellerle fiyatlandırılmaktadır. Bu durum, düşük maliyet odaklı kalite tavizlerine zemin hazırlayarak nitelikli mühendislik hizmetlerinin üretilmesini engellemektedir.

Proje müelliflerinin mesleki ve fikrî haklarının yeterince korunmaması, müellif değişikliklerinin açık ve denetlenebilir kurallara bağlanmaması, hazırlanan projelerin müellifin bilgisi ve izni dışında kullanılması veya değiştirilmesi de önemli sorunlar arasındadır.

Ayrıca proje müelliflerinin ve diğer sorumlu mühendislerin hukuki ve mesleki sorumluluklarının kapsamı ile süresine ilişkin belirsizlikler, görev ve yetki alanları dışında gerçekleşen uygulamalardan kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu risklere karşı mühendisleri koruyacak etkin bir mesleki sorumluluk sigortası sisteminin bulunmaması, meslektaşlarımızın hukuki ve ekonomik güvencelerini daha da zayıflatmaktadır.

Bu nitelik sorunlarının giderilmesi için yapısal reformlar yapılmalı ve ekonomik güvenceler sağlanmalıdır. Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Proje Üretimi:** Nitelikli proje üretiminin sağlanması, haksız rekabetin ve imzacılık uygulamalarının önlenmesi amacıyla proje hizmet bedellerini belirleme, proje üretim kriterlerini oluşturma ve uygulamayı izleyip yürütme yetkilerinin İMO'ya verilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- **Vergi İndirimleri ve Teşvikler:** Sundukları kamusal hizmet dikkate alınarak proje firmalarının Kurumlar Vergisi düşürülmeli, KDV oranları %1'e çekilmeli ve nitelikli istihdam/altyapı yatırımı yapan firmalara özel vergi indirimleri uygulanmalıdır.
- **Kalite ve Maliyet Tabanlı Seçim (KMTS):** İhalelerde en ucuz fiyatı esas alan anlayış yerine Kalite ve Maliyet Tabanlı Seçim (KMTS) yöntemine geçilmeli; ulusal proje firmaları desteklenmelidir.
- **Kapasite Hesabı ve Denetimi:** Aşırı iş yükünü ve "imzacılık" uygulamasını önlemek amacıyla çok ölçütlü bir kapasite hesabı ve denetim modeli hayata geçirilmelidir.
- **Kamu İhaleleri:** Kamu İhalelerindeki mühendislik, kontrollük ve müşavirlik hizmet alımlarına ilişkin tip şartname ve sözleşmeler; teknik kapasiteyi, mesleki yeterliliği, deneyimi ve liyakati önceleyen kriterler esas alınarak gözden geçirilmeli, bu kapsamda ülkemizdeki mühendislik bilgi birikiminin, teknik kapasitenin ve mesleki deneyimin korunmasını ve geliştirilmesini sağlayacak düzenleyici tedbirler alınmalıdır.
- **İnşaat Mühendisi Proje Müelliflerinin Haklarının Korunması:** Proje müelliflerinin hazırladıkları projeler üzerindeki hakları yasal güvence altına alınmalıdır. Projelerin müellifin bilgisi ve gerekli izni olmaksızın kullanılması, çoğaltılması, değiştirilmesi veya başkaları tarafından kullanılmasının önüne geçilmeli; proje üzerinde yapılacak değişikliklerde müellifin haklarını ve mesleki sorumluluk sınırlarını koruyacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

5. Şantiye Şefliği

Şantiye şefliği, yapı üretim sürecinde projelerin fen ve sanat kurallarına uygun biçimde uygulanmasını, yapım faaliyetlerinin teknik esaslara göre yürütülmesini ve işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerinin uygulanmasını sağlamakla görevli, doğrudan toplumun can ve mal güvenliğini ilgilendiren önemli inşaat mühendisliği hizmetlerinden biridir. Şantiye şefi meslektaşlarımızın üstlendikleri teknik, hukuki ve idari sorumluluklar ile şantiye alanındaki görevlerinin kapsamı dikkate alındığında, bu hizmetin fiilen ve tam zamanlı olarak yürütülmesi zorunludur.

Ancak mevcut Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelik ve ilgili mevzuat, belirli yapı alanı sınırları içerisinde bir mühendisin birden fazla yapım işinde şantiye şefliği üstlenmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca tek ruhsata bağlı veya toplu yapı niteliğindeki işlerde alan sınırlarının uygulanmasına ilişkin istisnalar, şantiye şeflerinin fiilî iş yükü ile üstlendikleri sorumluluklar arasında ciddi bir dengesizlik yaratmaktadır. Bir mühendisin aynı anda birden fazla şantiyede bulunmasının ve tüm yapım faaliyetlerini etkin biçimde yönetmesinin mümkün olmaması, şantiye şefliğini fiilen yürütülen bir mühendislik hizmeti olmaktan uzaklaştırarak yalnızca evrak ve imza üzerinden yerine getirilen bir göreve dönüştürmektedir. Bu durum, sahada yeterli teknik kadronun bulunmasını engellemekte, mühendislik hizmetlerinin niteliğini zayıflatmaktadır.

Diğer taraftan, şantiye şeflerinin mesleki bilgi ve deneyimlerinin üstlendikleri işin niteliğine uygunluğunun yeterince değerlendirilmemesi, meslek odalarınca yürütülen eğitim ve belgelendirme süreçlerinin zorunlu tutulmaması ve Oda Kayıt Belgesi aranmaması, mesleki yeterlilik ve görevlendirmelerin denetimini güçleştirmektedir. Bu durum, yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan kişilerin şantiye şefliği üstlenmesine ve görevin fiilen yerine getirilmeyerek yalnızca imza üzerinden yürütülmesine yol açmakta, yapı güvenliğini tehlikeye düşürmektedir.

Bunun yanı sıra, şantiye şefliği ücretlerinin ve çalışma koşullarının güvence altına alınmaması, hizmet sözleşmelerinde görev, yetki ve sorumlulukların açıkça tanımlanmaması, ücretlerin ödenmemesi ve işveren baskısı, şantiye şeflerinin mesleki bağımsızlığını zedelemektedir. Meslektaşlarımızın projeye aykırı imalatları engellemek veya iş güvenliğini tehdit eden faaliyetlere müdahale etmek istediklerinde işten çıkarma tehdidi, mobbing, hakaret ve fiziksel şiddetle karşılaşmaları, üstlendikleri kamusal sorumluluklarla sahip oldukları hukuki güvenceler arasındaki dengesizliği ortaya koymaktadır.

Ayrıca şantiye şeflerinin istifa etmeleri veya görevlerinden ayrılmaları sonrasında yeni şantiye şefi görevlendirilmeden yapım faaliyetlerinin sürdürülebildiğine ilişkin bildirimler, yapı üretim sürecinde ciddi denetim ve sorumluluk boşlukları oluştuğunu göstermektedir. Bu dönemlerde gerçekleştirilen imalatların, malzeme deneylerinin ve teknik kayıtların yeterince izlenememesi, yapı güvenliğini ve sorumlulukların tespitini olumsuz etkilemektedir. Şantiyelerde mesleki yeterlilik belgesi bulunmayan işçilerin çalıştırılması, iş güvenliği önlemlerinin yeterince uygulanmaması ve yapım süreçlerinin etkin biçimde denetlenememesi de söz konusu sorunları derinleştirmektedir.

Şantiye şefliğinin gerçek anlamda bir mühendislik hizmeti olarak yürütülmesi, yapı üretim sürecinde teknik denetimin etkinleştirilmesi ve meslektaşlarımızın haklarının korunması için yapısal reformların yapılması ve ekonomik güvencelerin sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Tam Zamanlı ve Tek Şantiyede Görev Zorunluluğu:** Aynı anda birden fazla şantiyede şantiye şefliği yapılması yasaklanmalı, bu görevin tam zamanlı bir istihdam olması zorunlu kılınmalıdır. Yapı alanı 1500 m²'yi geçen her yapım işinde tam zamanlı bir şantiye şefi bulundurulması yasal kural haline getirilmelidir.
- **Kamu Görevlisi Statüsü ve Şiddete Karşı Koruma:** Şantiye alanları kamusal alan sayılmalı, şantiye şeflerinin görevlerini yerine getirirken kamu görevlisi statüsünde değerlendirilmesini sağlayacak yasal düzenleme yapılmalıdır.
- **İnşaat All Risk Sigortası**: İstisnasız her şantiyenin İnşaat All Risk Sigortası kapsamına alınması ve işveren tarafından mühendislerin de sigorta kapsamına dâhil edilmesi amacıyla gerekli mevzuat çalışmaları yapılmalıdır.
- **Oda Kayıt Belgesi ve Eğitim Zorunluluğu:** Nitelikli şantiye şefliği hizmeti verilebilmesi için İMO tarafından verilecek Şantiye Şefliği Belgesi zorunlu kılınmalı; 5 yıldan az deneyime sahip mühendislerin şantiyede görev alabilmesi için odanın düzenlediği eğitimleri tamamlaması zorunlu tutulmalıdır.
- **Tip Sözleşme ve Taban Ücret:** Şantiye şeflerinin işveren ile yapacakları hizmet sözleşmeleri yenilenmeli ve ücretleri TMMOB tarafından belirlenecek asgari ücretin altında olmaması sağlanmalıdır.
- **İstifa Ve Görev Devrinin Kesintisiz İzlenmesi:** İstifa bildirimi idare, yapı denetimi ve oda kayıtlarına eş zamanlı yansıtılmalı; şef bulunmadan çalışmaya devam edilmesi engellenmelidir. Mevzuatın gerektirdiği durdurma ve mühürleme işlemleri gecikmeksizin uygulanmalı, yeni şefin göreve başlamasıyla önceki imalatın seviyesi ve kayıtları tutanak altına alınmalıdır. İskân öncesinde şefsiz döneme ait imalatların teknik uygunluğu ve deney dosyası ayrıca doğrulanmalıdır.

6. Yapı Denetim Sistemi

Yapı denetimi, yapıların bilimsel ve teknik esaslara, ilgili mevzuata ve projelerine uygun biçimde üretilmesini sağlayarak toplumun can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan asli bir kamu hizmetidir. Ancak 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun kapsamında oluşturulan mevcut yapı denetim sistemi, kamusal niteliğinden uzaklaşarak ticari kaygıların ön plana çıktığı, yapı güvenliğini sağlamada yetersiz kalan bir işleyişe dönüşmüştür.

Denetim hizmetlerinin maliyet ve kârlılık esasına göre yürütülmesi, yapı denetim kuruluşlarının mali ve idari bağımsızlığının yeterince sağlanamaması ve denetim ücretlerinin yetersizliği, mühendislik hizmetlerinin niteliğini ve denetimin etkinliğini olumsuz etkilemektedir.

Mevcut sistemde proje denetimi ve uygulama denetiminin birbirinden bağımsız bir yapıda yürütülmemesi, denetim süreçlerinde görev ve sorumlulukların iç içe geçmesine ve etkin denetimin sağlanamamasına neden olmaktadır. Yapı denetim kuruluşları ile yapı sahipleri ve müteahhitler arasındaki mali ve idari ilişkiler, denetimin bağımsızlığını zayıflatmakta; maliyet baskısı nedeniyle yeterli teknik personel istihdam edilmemesi ve fiilî denetim yapılmaksızın yalnızca evrak ve imza üzerinden işlem yürütülmesi, yapı güvenliğini tehdit etmektedir.

Ayrıca yapı malzemelerinin üretiminden şantiyede kullanılmasına kadar geçen süreçte yeterli kontrol ve denetimin sağlanamaması, beton, demir ve diğer yapısal malzemelerin standartlara uygunluğunun etkin biçimde izlenmesini güçleştirmektedir.

Diğer taraftan, yapı denetim kuruluşlarında çalışan inşaat mühendislerinin üstlendikleri ağır teknik, hukuki ve idari sorumluluklara karşın düşük ücretlerle ve iş güvencesinden yoksun koşullarda çalıştırılmaları, sigorta primlerinin gerçek ücretleri üzerinden yatırılmaması ve özlük haklarının yeterince korunmaması önemli sorunlar arasındadır. Denetim hizmetlerinin maliyetlerini düşürmeye yönelik uygulamalar, meslektaşlarımızın ücret ve çalışma koşullarını olumsuz etkilerken mesleki bağımsızlıklarını da zayıflatmaktadır. Özellikle projeye aykırı veya hatalı imalatlara müdahale eden, mevzuata aykırı uygulamalara onay vermeyen mühendislerin işveren, müteahhit ve diğer şantiye çalışanlarının baskı, tehdit, hakaret ve fiziksel şiddetine maruz kalmaları, yürüttükleri kamusal görevle sahip oldukları hukuki güvenceler arasındaki dengesizliği ortaya koymaktadır.

Ayrıca yapı denetiminde görev alan inşaat mühendislerinin mesleki bilgi, deneyim ve uzmanlık düzeylerinin üstlendikleri sorumluluklarla uyumlu biçimde değerlendirilmemesi ve meslek odalarının eğitim, belgelendirme ve sicil takibi süreçlerindeki yetkilerinin kısıtlanması, denetim hizmetlerinin niteliğini olumsuz etkilemektedir.

Yapı denetim sisteminde yaşanan bu sorunların giderilmesi, denetimin bağımsızlığının ve etkinliğinin sağlanması, görev alan meslektaşlarımızın mesleki ve hukuki haklarının güvenceye alınarak güçlendirilmesi ve toplumun can ve mal güvenliğinin korunması amacıyla yapı denetiminin kamusal hizmet niteliği esas alınarak sistemin bütüncül biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Yeni Bir Yapı Denetim Kanunu:** Kamusal niteliği güçlendirilmiş, proje denetimi ile uygulama denetiminin birbirinden ayrıldığı yeni bir yasal model getirilmelidir.
- **Etüt ve Proje Denetim Birimlerinin Kurulması:** Kamu bünyesinde idari özerkliğe sahip, istihdamı odalar tarafından sertifikalandırılmış yetkin mühendislerden oluşan Etüt ve Proje Denetim Birimler**i** kurulmalıdır.

- **Kamu Görevlisi Statüsü ve Özlük Hakları:** Yapı denetiminde görev yapan tüm mühendis ve mimarlar görevlerini ifa ederken kamu görevlisi statüsünde sayılmalı; ücretleri, iş güvenceleri ve özlük hakları teminat altına alınmalıdır. Ücretleri TMMOB asgari ücretinin altında olmamalıdır.
- **Müteahhit/Yapı Sahibi ile Mali ve İdari Bağlantılar:** Yapı denetim kuruluşları ile yapı malzemesi laboratuvarlarının müteahhitler ve yapı sahipleriyle olan mali ve idari bağları tamamen kesilmeli, denetim ve laboratuvar ücretleri doğrudan kamu tarafından ödenmeli ve atamalar otomasyon sistemiyle kamu tarafından yapılmalıdır.
- **Elektronik Dağıtım ve Sınırlar:** 500 m² altındaki yapılar müteahhidin tercihine bırakılmayıp elektronik dağıtım sistemine dahil edilmelidir. Denetçilerin fiilen inceleyemeyeceği sayıda şantiyeye atanması kesin olarak engellenmelidir.
- **Yapı Denetiminde Çalışan İnşaat Mühendislerinin Ücret ve Özlük Haklarının Güvence Altına Alınması:** Yapı denetim kuruluşlarında görev yapan mühendislerin ücretleri, görev, yetki ve sorumluluklarının niteliği ve ağırlığı dikkate alınarak belirlenmeli; İnşaat Mühendisleri Odasının İnşaat Mühendisi Öneri Ücret Hesap Tablosunda yer alan ücretlerin altında çalıştırılmalarını önleyecek düzenlemeler yapılmalıdır. Meslektaşlarımızın iş güvenceleri, sosyal güvenlik hakları ve diğer özlük hakları kamu standartlarına uygun biçimde güvence altına alınmalı; sigorta primlerinin gerçek ücretleri üzerinden yatırılması sağlanmalıdır. Denetim faaliyetlerinde görev alan mühendislerin işveren ve müteahhit baskısından bağımsız olarak görevlerini yerine getirebilmelerine yönelik hukuki ve ekonomik güvenceler oluşturulmalıdır.
- **Yapı Malzemelerinin Üretimden Uygulamaya Kadar Etkin Denetiminin Sağlanması**: Hazır beton üretiminde, konusunda uzmanlaşmış inşaat mühendislerinin tesis sorumlusu olarak istihdamı zorunlu kılınmalıdır. Beton, inşaat demiri ve diğer yapısal malzemelerin standartlara ve proje gereklerine uygunluğunu güvence altına almak amacıyla üretim, sevkiyat ve uygulama aşamalarını kapsayan kalite kontrol ve denetim sistemi işlevsel hale getirilmelidir.
- **Zemin ve Malzeme Laboratuvarları:**
    - Yapı malzemesi laboratuvarlarının kuruluşu ve işletmeciliği için inşaat mühendisi olma şartı mevzuatta açıkça tanımlanmalı, laboratuvarlarda görev yapacak denetçi mühendislerin yetkinlik koşulları Meslek Odaları eşgüdümünde belirlenmelidir.
    - Denetçi belgelerinin kâğıt üzerinde kullanılmasına son verilmeli, belgede adı geçen mühendislerin laboratuvarlarda fiilen ve sürekli görev yapması sağlanmalı ve bu durum etkin biçimde denetlenmelidir. Müteahhit ile laboratuvar arasındaki doğrudan mali bağ koparılmalı; laboratuvar seçim yetkisi müteahhitlerden alınmalı, yapı denetim kuruluşlarının laboratuvar seçimi üzerindeki fiilî etkisi ortadan kaldırılmalı ve laboratuvar atamaları bağımsız, elektronik bir kamu sistemi aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.
    - Mesleki sorumluluklarını yerine getirmeleri nedeniyle baskı altında kalan laboratuvarların güvenli biçimde bildirimde bulunabilmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır.
    - Laboratuvarların, beton santrallerinin ve çelik donatı üreticilerinin yapı güvenliği ihlallerinden doğan hukuki sorumlulukları açık biçimde düzenlenerek, kamusal nitelikteki laboratuvar hizmetleri üzerindeki vergi yükü azaltılmalı; laboratuvarların daha kurumsal bir yapıya kavuşması ve ticari kaygılardan bağımsız, kamu yararı odaklı faaliyet göstermesi için gerekli yasal ve mali koşullar oluşturulmalıdır.

7. Kamuda Çalışan İnşaat Mühendislerinin Özlük Hakları ve İstihdam

Kamuda çalışan inşaat mühendisleri, kamu yatırımlarının planlanması, projelendirilmesi, uygulanması ve denetlenmesinden afet risklerinin azaltılmasına ve altyapı hizmetlerinin yürütülmesine kadar pek çok alanda önemli teknik, hukuki ve idari sorumluluklar üstlenmektedir. Ancak ülkemizde yaşanan ekonomik sorunlar ve artan hayat pahalılığı karşısında meslektaşlarımızın ücretleri ve özlük hakları giderek aşınmakta, üstlendikleri sorumluluklarla elde ettikleri gelir arasındaki dengesizlik derinleşmektedir. İnşaat Mühendislerinin eğitim düzeyleri, mesleki uzmanlıkları, yürüttükleri projelerin ekonomik büyüklüğü ve taşıdıkları teknik ve hukuki sorumluluklar, mevcut ücret ve tazminat sisteminde yeterince karşılık bulmamaktadır.

Özellikle son yıllarda kamuda farklı meslek gruplarına yönelik gerçekleştirilen ücret ve özlük hakkı iyileştirmelerinin Teknik Hizmetler Sınıfında görev yapan meslektaşlarımızı yeterince kapsamaması, kamu çalışanları arasındaki ücret dengesini bozmuş ve meslektaşlarımız aleyhine ciddi gelir farklılıkları yaratmıştır. Ek ödeme oranlarının yetersizliği ve emekliliğe yansıtılmaması, ek gösterge düzenlemelerindeki adaletsizlikler, özel hizmet tazminatlarının üstlenilen sorumluluklarla uyumlu olmaması ve gelir vergisi dilimleri nedeniyle yıl içerisinde yaşanan ücret kayıpları, meslektaşlarımızın ekonomik koşullarını ve emeklilik haklarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca meslektaşlarımızın üstlendikleri teknik riskler ve ağır mesleki sorumluluklar karşılığında ayrı bir ödeme yapılmaması, ücret ve sorumluluk arasındaki dengesizliği daha da artırmaktadır. Kamu kurumlarında aynı işi yapan ve benzer kıdem ile sorumluluklara sahip mühendislerin farklı istihdam statüleri nedeniyle farklı ücret ve özlük haklarına tabi olması da çalışma barışını ve eşitlik ilkesini zedelemektedir.

Diğer taraftan, yıllardır sürdürülen özelleştirme ve taşeronlaştırma politikaları sonucunda inşaat mühendisliği hizmetlerinin kamusal niteliği zayıflamış, kamu kurumlarının kendi teknik kadrolarıyla hizmet üretme kapasitesi gerilemiştir. Mühendislik hizmetlerinin hizmet alımı ve taşeron çalıştırma yoluyla yürütülmesi, kamuda nitelikli ve sürekli teknik personel istihdamını sınırlandırmakta, kurumsal bilgi ve deneyim birikimini olumsuz etkilemektedir.

Bunun yanı sıra, kamuya personel alımlarında liyakat ve nesnel değerlendirme ölçütlerinin yeterince esas alınmaması, mülakat uygulamalarının yarattığı eşitsizlikler, siyasi baskılar, görev yeri değişikliği ve sürgün tehdidi ile güvencesiz istihdam biçimleri, mühendislerin mesleki bağımsızlıklarını ve iş güvencelerini olumsuz etkilemektedir. Bu koşullar, kamu kurumlarının teknik hizmet üretme kapasitesini de zayıflatmaktadır.

Kamuda çalışan mühendislerin üstlendikleri görev ve sorumluluklarla uyumlu ücret ve özlük haklarına kavuşturulması, çalışma ve emeklilik dönemlerinde yaşadıkları hak kayıplarının giderilmesi, kamu mühendisliği istihdamının güçlendirilmesi ve mesleki bağımsızlıklarının güvence altına alınması için kapsamlı yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Kamuda İstihdam Artışı ve Liyakat:** Kamuda mühendis istihdamı artırılmalı; mülakat uygulaması tamamen kaldırılarak atamalar merkezi ve nesnel sınav sonuçlarına (yazılı ölçütlere) dayandırılmalıdır.
- **Güvencesiz İstihdamın ve Taşeronlaşmanın Yasaklanması:** Mühendislerin sözleşmeli veya belediye şirketi elemanı (taşeron) statüsünde güvencesiz çalıştırılması yasaklanmalı; görev yapan tüm mühendisler güvenceli kamu statüsüne (kadroya) geçirilmelidir.

- **Net Aylık Ücret ve Vergi Dilimi Güvencesi:** Kamuda çalışan 8/1 derecesindeki bir inşaat mühendisinin net aylık ücreti en az 185.000 TL olmalı ve yıl içinde vergi dilimleri nedeniyle bu net ücretlerde düşüş yaşanmamalıdır.
- **Özlük Haklarında İyileştirmeler (Ek Gösterge, Tazminat ve Ek Ödeme):**
    - Mühendislerin Ek Göstergesi 6400 seviyesine yükseltilmelidir.
    - Özel hizmet tazminat tavan oranları %160'dan %215-%260 seviyesine çıkarılmalıdır.
    - Ek ödeme oranları %180 ile %200 seviyesine yükseltilmeli; tüm bu ödemeler ve seyyanen zamlar emekliliğe esas kazanca dâhil edilmelidir.
- **Teknik Sorumluluk ve Risk Ödemesi:** Üstlenilen ağır sorumluluklar, kararların hukuki/mali etkileri ve can güvenliği riskleri dikkate alınarak adil bir "Teknik Risk ve Sorumluluk Ödemesi" yasal olarak yürürlüğe konulmalıdır.
- **Aynı İşi Yapan Mühendisler Arasındaki Ücret ve Statü Farklılıklarının Giderilmesi:** Kamu kurumlarında aynı veya eşdeğer görevleri yerine getiren, benzer mesleki deneyim ve sorumluluklara sahip mühendisler arasında istihdam statüsünden kaynaklanan ücret ve özlük hakkı farklılıkları giderilmelidir. Eşit işe eşit ücret ilkesi doğrultusunda, mühendislerin görev, yetki, sorumluluk ve kıdemleri esas alınarak adil ve bütünlüklü bir ücret ve özlük hakları sistemi oluşturulmalıdır.
- **İhale Şartnamelerinde Genç Mühendis İstihdamı:** Kamu yatırımlarının ihale şartnamelerinde işin nitelik ve hacmine uygun sayıda genç inşaat mühendisi istihdamı yasal olarak zorunlu kılınmalı ve şartnamelerde belirtilen diğer zorunlu teknik personelin sahada fiilen çalışıp çalışmadığı sıkı denetlenmelidir.

8. Emekli Mühendisler

Ülkemizin yapılaşmasına, altyapısının geliştirilmesine ve mühendislik hizmetlerinin üretilmesine uzun yıllar emek vermiş emekli inşaat mühendisleri, uygulanan ekonomi ve sosyal güvenlik politikaları nedeniyle ciddi ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıyadır. Artan hayat pahalılığı, emekli aylıklarının alım gücünün giderek düşmesi ve sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişiklikler, meslektaşlarımızın emeklilik dönemlerinde insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmelerini güçleştirmektedir.

Özellikle emekli aylıklarının temel yaşam giderlerini karşılamakta yetersiz kalması, aylık bağlama oranlarının düşürülmesi ve sağlık hizmetlerinin finansmanında yapılan değişiklikler, emekli mühendislerin barınma, beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, çalışma yaşamları boyunca üstlendikleri teknik ve hukuki sorumluluklar, mesleki deneyimleri ve ülke ekonomisine sağladıkları katkılar, emekli aylıklarının belirlenmesinde yeterince karşılık bulmamaktadır.

Bu koşullar, emekliliği meslektaşlarımız için dinlenme ve sosyal güvence içerisinde yaşama dönemi olmaktan çıkarmakta; birçok emekli meslektaşımızı geçimini sağlayabilmek amacıyla düşük ücretlerle ve güvencesiz koşullarda yeniden çalışmak zorunda bırakmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin kamusal niteliğinin zayıflaması ve emeklilik hakkının yeterli gelir güvencesi sağlamaması, emekli mühendisleri ekonomik ve sosyal açıdan daha kırılgan hâle getirmektedir.

Emekli inşaat mühendislerinin yıllarca verdikleri emeğin karşılığını alabilmeleri, ekonomik ve sosyal haklarının korunması ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmeleri amacıyla emekli aylıklarının iyileştirilmesi, sosyal güvenlik sisteminin kamusal ve adil bir yapıya kavuşturulması ve çalışma

dönemlerinden kaynaklanan hak kayıplarının giderilmesine yönelik yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Emekli Mühendislerin Aylıklarının İyileştirilmesi**: Emekli inşaat mühendislerinin aylıkları, mevcut yoksulluk sınırının üzerinde, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmelerini sağlayacak düzeye yükseltilmelidir. Emekli aylıklarının belirlenmesinde mesleki kıdem, teknik uzmanlık, çalışma süresi ve ödenen primler gözetilmeli; aylıkların ekonomik koşullar ve yaşam maliyetleri karşısında değer kaybetmesini önleyecek kalıcı düzenlemeler yapılmalıdır.
- **Maaş Zam Kriterleri ve İntibak:** Emekli maaş zamları sadece enflasyona değil; büyüme, milli gelir artışı ve hayat pahalılığına göre belirlenmelidir. Kapsamlı bir intibak düzenlemesiyle maaş uçurumları kapatılmalı, bayram ikramiyeleri en az bir maaş seviyesine getirilmelidir.
- **Adil ve Kamusal Bir Sosyal Güvenlik Sisteminin Oluşturulması:** Sosyal güvenlik ve emeklilik hakkı, piyasa koşullarına bırakılmaksızın devletin asli sorumluluğu ve temel bir yurttaşlık hakkı olarak güvence altına alınmalıdır. Emeklilik haklarında kayıplara yol açan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yürürlükten kaldırılarak yerine kamusal, eşitlikçi ve adil bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Aylık bağlama oranları emeklilerin gelir kayıplarını giderecek biçimde yeniden düzenlenmeli; sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal güvenlik hakları güçlendirilmelidir.
- **Katkı Paylarının Kaldırılması:** Emekli mühendislerin sağlık hizmetlerine erişirken ödemek zorunda kaldıkları 14 farklı kalemde katkı payı tamamen kaldırılmalı, sağlık hizmetleri ücretsiz sunulmalıdır.

9. Bilirkişilik Sistemi

Bilirkişilik, yargılama süreçlerinde özel ve teknik bilgi gerektiren konuların bilimsel ve nesnel esaslarla değerlendirilmesini sağlayan, adil yargılanma hakkı ve kamu yararı açısından önemli bir kamusal görevdir. Özellikle inşaat mühendisliği gibi farklı uzmanlık alanlarını ve karmaşık teknik değerlendirmeleri içeren uyuşmazlıklarda, bilirkişi raporlarının bilimsel yeterliliği, tarafsızlığı ve güvenilirliği, kusur ve sorumlulukların doğru belirlenmesi bakımından belirleyici rol oynamaktadır. Ancak mevcut bilirkişilik sisteminde mesleki yeterlilik, uzmanlaşma, görevlendirme, bağımsızlık ve denetim süreçlerinde yaşanan sorunlar, raporların niteliğini ve yargılama süreçlerinin güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Bilirkişilik görevlendirmelerinde mesleki bilgi, deneyim ve uzmanlık düzeylerinin yeterince gözetilmemesi, yalnızca belirli bir mesleki kıdeme sahip olmanın bilirkişilik için yeterli kabul edilmesi ve inşaat mühendisliğinin alt uzmanlık alanlarına uygun görevlendirme yapılmaması, teknik değerlendirmelerde ciddi eksikliklere yol açmaktadır. Bilirkişilerin uzmanlık alanları dışında görüş bildirmeleri, uygulama deneyimi ve bilimsel yeterlilikleriyle uyumlu olmayan dosyalarda görevlendirilmeleri ve meslek odalarının uzmanlık belgelendirme süreçlerinin yeterince dikkate alınmaması, raporların bilimsel ve teknik güvenilirliğini zayıflatmaktadır.

Bunun yanı sıra, bilirkişilerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını güvence altına alacak mekanizmaların yetersizliği, yargılama süreçlerinde nesnel değerlendirme yapılmasını güçleştirmektedir. Bilirkişilerin yalnızca uyuşmazlığın taraflarından değil, yargılama makamlarından, idari ve siyasi otoritelerden ve kamuoyu baskısından da bağımsız biçimde görev yapabilmeleri gerekmektedir. Özellikle deprem yargılamalarında yapı üretim sürecindeki sistemsel sorunların, idari kararların ve farklı aktörlerin

sorumluluklarının yeterince değerlendirilmemesi, kusur ve nedensellik ilişkisi ortaya konulmadan teknik personelin sorumlu tutulmasına neden olabilmektedir. Bu durum, bilirkişilik kurumunun adaletin sağlanmasına katkıda bulunma işlevini zayıflatmaktadır.

Ayrıca bilirkişilik ücretlerinin üstlenilen sorumluluk, harcanan emek ve gerekli uzmanlık düzeyiyle uyumlu olmaması, bazı bilirkişilere kısa süre içerisinde çok sayıda dosya verilmesi ve bilirkişiliğin sürekli gelir elde edilen bir faaliyet hâline dönüşmesi, raporların hazırlanmasına yeterli zaman ve bilimsel özen gösterilmesini engellemektedir. Özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişilik hizmeti sunabilmesine olanak tanıyan düzenlemeler de bilirkişiliğin kamusal görev niteliğinin korunması, bağımsızlığı ve ticarileşmenin önlenmesi bakımından sorun oluşturmaktadır.

Bilirkişilik hizmetlerinin bilimsel güvenilirliğinin artırılması, mesleki yeterlilik ve uzmanlık esasına dayalı görevlendirme yapılması, bilirkişilerin bağımsızlığının ve tarafsızlığının güvence altına alınması ve yargılama süreçlerinde adaletin sağlanması amacıyla, meslek odalarının etkin katılımını esas alan kapsamlı yasal ve idari düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Bilirkişilikte Mesleki Yeterlilik ve Uzmanlık Belgelendirmesi**: Bilirkişilik görevi, yalnızca mesleki kıdem esas alınarak değil; mesleki bilgi, deneyim, uzmanlık ve etik yeterlilik ölçütleri doğrultusunda verilmelidir. Bilirkişilik yapacak inşaat mühendislerinin mesleki yeterlilikleri ve uzmanlıkları İMO tarafından değerlendirilerek belgelendirilmelidir.
- **Bilirkişi Görevlendirmelerinde Alt Uzmanlık Alanlarının Esas Alınması**: Bilirkişiler, yalnızca yeterliliklerini ve yetkinliklerini belgelendirdikleri uzmanlık ve alt uzmanlık alanlarında görevlendirilmeli; bilirkişi atama süreçleri uzmanlık, deneyim ve mesleki yeterlilik esaslarına göre düzenlenerek denetlenmelidir.
- **Bilirkişiler İçin Zorunlu ve Sürekli Eğitim Sisteminin Oluşturulması**: Bilirkişilerin bilimsel ve teknik gelişmeleri, mevzuat değişikliklerini ve yargılama süreçlerine ilişkin usul ve esasları takip etmelerini sağlamak amacıyla zorunlu ve periyodik adli, idari ve teknik eğitimler düzenlenmelidir. Mesleki uzmanlık alanlarına yönelik eğitim ve yeterlilik değerlendirmeleri ilgili meslek odaları tarafından yürütülmeli; İnşaat Mühendisleri Odasının hâlihazırda gerçekleştirdiği meslek içi eğitim ve belgelendirme çalışmalarının bilirkişilik sistemiyle bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.
- **Bilirkişilik Ücretlerinin Mesleki Emeğe ve Sorumluluğa Uygun Belirlenmesi**: Bilirkişilik ücretleri, görevin gerektirdiği mesleki uzmanlık, teknik incelemenin kapsamı, harcanan emek ve üstlenilen sorumluluklar dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Bilirkişilik ücret tarifelerinin hazırlanması ve güncellenmesi süreçlerinde TMMOB ve ilgili meslek odalarının görüşleri alınmalı; nitelikli ve bilimsel bilirkişilik hizmetinin sunulmasını sağlayacak adil bir ücretlendirme sistemi oluşturulmalıdır.
- **Bilirkişilerin Bağımsızlığının ve Tarafsızlığının Güvence Altına Alınması**: Bilirkişilerin uyuşmazlığın taraflarından, yargılama makamlarından, idari ve siyasi otoritelerden bağımsız biçimde görev yapmalarını sağlayacak yasal ve etik güvenceler güçlendirilmelidir. Bilirkişilerin bilimsel ve teknik değerlendirmelerini herhangi bir yönlendirme veya baskı altında kalmadan gerçekleştirmeleri sağlanmalı; çıkar çatışmalarının önlenmesine, tarafsızlığın korunmasına ve meslek etiğine aykırı uygulamaların denetlenmesine yönelik etkin mekanizmalar oluşturulmalıdır.

- **Bilirkişilik Hizmetlerinin Kamusal Niteliğinin Korunması ve Ticarileşmenin Önlenmesi:** Bilirkişilik, sürekli gelir elde etmeye yönelik ticari bir faaliyet veya bağımsız bir meslek olarak değil, özel ve teknik bilgi gerektiren kamusal bir görev olarak ele alınmalıdır. Bilirkişilik hizmetlerinin ticarileşmesini ve bağımsızlığının zedelenmesini önlemek amacıyla özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişilik yapmasına olanak tanıyan düzenlemeler kaldırılmalı; bilirkişilik görevinin gerekli mesleki yeterliliğe ve uzmanlığa sahip gerçek kişiler tarafından yürütülmesi sağlanmalıdır.
- **Bilirkişi Görevlendirmelerinde Dosya Sayısı Sınırı Getirilmesi**: Bilirkişilik hizmetlerinin niteliğinin korunması, her bir dosyanın gerektirdiği bilimsel ve teknik incelemeye yeterli zaman ayrılması ve görev dağılımında adaletin sağlanması amacıyla bilirkişilere belirli bir dönem içerisinde verilebilecek azami dosya sayısı sınırlandırılmalıdır. Dosyaların teknik niteliği, kapsamı ve gerektirdiği çalışma süresi dikkate alınarak makul ve denetlenebilir bir kota sistemi oluşturulmalı; bilirkişilerin aşırı iş yükü nedeniyle eksik veya özensiz rapor hazırlamalarının önüne geçilmelidir.

10. Yapı Güvenliği, Riskli Yapı Stokunun Tespiti/Dönüştürülmesi, Periyodik Denetim ve Bilgilendirme

Ülkemizin deprem başta olmak üzere çok sayıda afet tehlikesiyle karşı karşıya olduğu gerçeğine rağmen, mevcut yapı stokunun güvenliğine ilişkin belirsizlikler ve riskli yapıların tespiti ile dönüştürülmesinde yaşanan yetersizlikler, toplumun can ve mal güvenliğini tehdit etmeye devam etmektedir. Güvenli yapılarda yaşamak ve yaşanılan yapının güvenli olup olmadığını bilmek, yaşam hakkıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle yapı güvenliğinin sağlanması, devletin ve ilgili idarelerin yerine getirmekle yükümlü olduğu temel bir kamusal sorumluluktur.

Ülkemizde milyonlarca bağımsız bölümün deprem riski altında olduğu bilinmesine rağmen, hangi yapıların ne düzeyde risk taşıdığını ortaya koyacak, ülke genelini kapsayan, güncel ve bütüncül bir yapı stoku envanteri henüz oluşturulmamıştır. Ayrıca riskli yapıların tespitine yönelik çalışmaların yetersiz kalması ve farklı kamu kurumlarında bulunan yapı bilgilerinin bütünleşik bir sistemde toplanamaması, risklerin belirlenmesini ve gerekli önlemlerin zamanında alınmasını engellemektedir.

Bu sorunları ağırlaştıran uygulamalardan biri, 2018 yılında yürürlüğe konulan ve kamuoyunda “imar barışı” olarak bilinen düzenlemedir. Söz konusu düzenlemeyle ruhsatsız veya ruhsat ve eklerine aykırı yapılara herhangi bir teknik inceleme ve denetim yapılmaksızın, yapı sahibinin beyanı esas alınarak Yapı Kayıt Belgesi düzenlenmiştir. Böylece güvenliği bilimsel ve teknik yöntemlerle değerlendirilmemiş yapıların kullanılmasının ve yaşam alanı olarak varlığını sürdürmesinin önü açılmıştır. Bu yapıların bir kısmının zaman içerisinde satış veya kiralama yoluyla el değiştirmesi, Yapı Kayıt Belgesi düzenlenmesi sürecinde yer almayan üçüncü kişilerin de karşı karşıya oldukları güvenlik risklerinden haberdar olmadan bu yapılarda yaşamalarına neden olmuştur. Yapı Kayıt Belgesi bilgilerinin tapu kayıtlarına ve alım-satım işlemlerine yeterince yansıtılmaması, yurttaşların satın aldıkları veya kiraladıkları taşınmazların yapı güvenliğine ilişkin bilgi edinme hakkını zedelemektedir.

Mevcut yapı stokunun güvenliğine ilişkin bir diğer önemli sorun, yapıların kullanım sürecinde düzenli ve sistematik teknik denetimden geçirilmemesidir. Yapıların taşıyıcı sistemlerine sonradan yapılan müdahaleler, kolon ve kirişlerin kesilmesi, kaçak kat ve eklentiler, kullanım amacı değişiklikleri, bakım ve onarım eksiklikleri ile zaman içerisinde oluşan hasar ve deformasyonlar yapı güvenliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Ancak bu değişikliklerin düzenli olarak izlenmesini sağlayacak bir periyodik yapı kontrol sisteminin bulunmaması, yapıların kullanım ömürleri boyunca güvenliğinin denetlenmesini engellemekte ve olası risklerin zamanında belirlenmesini güçleştirmektedir.

Riskli yapıların dönüştürülmesine yönelik uygulamalarda ise afet risklerinin azaltılmasından çok ekonomik değer ve rant artışının ön plana çıkması, dönüşümün risk önceliğine göre yürütülmesini engellemektedir. Kentsel dönüşümün çoğunlukla parsel bazlı uygulamalarla sınırlı kalması; zemin koşullarının, altyapı kapasitesinin, ulaşım ağlarının, sosyal donatıların ve bölgesel afet risklerinin bütüncül biçimde değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Dönüşüm süreçlerinde dar gelirli yurttaşların, kiracıların ve dezavantajlı kesimlerin ekonomik ve sosyal açıdan yeterince korunamaması, yerinden edilme ve barınma sorunlarını artırmaktadır. Ayrıca teknik açıdan güçlendirilmesi mümkün olan yapıların yıkılarak yeniden yapılmasının ön plana çıkarılması, daha ekonomik, hızlı ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir seçenek olan yerinde güçlendirme uygulamalarının yeterince değerlendirilmemesine neden olmaktadır. Güçlendirme çalışmalarına ilişkin mevzuatın, finansman olanaklarının ve uygulama koşullarının yeterince geliştirilmemiş olması da bu yöntemin yaygınlaşmasının önünde engel oluşturmaktadır.

Yapı güvenliğinin sağlanması, riskli yapı stokunun bilimsel yöntemlerle belirlenmesi, yapıların kullanım süresince denetlenmesi ve yurttaşların yaşadıkları yapıların güvenliğine ilişkin bilgi edinme haklarının korunması amacıyla; kamu yararını esas alan, meslek odaları ve üniversitelerin etkin katılımıyla yürütülen, şeffaf, bütüncül ve sürdürülebilir bir yapı güvenliği ve risk azaltma sisteminin oluşturulması gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Ulusal Yapı Stoku Envanterinin Oluşturulması:** Türkiye genelindeki mevcut yapı stokunun tamamını kapsayan, bilimsel, güncel ve sürekli yenilenen bir yapı envanteri ivedilikle oluşturulmalıdır. Yapıların yaşı, taşıyıcı sistem özellikleri, zemin koşulları, malzeme dayanımları, proje ve ruhsat bilgileri, kullanım amacı, kaçak kat ve eklentileri ile bakım, onarım ve müdahale geçmişini içeren veriler standart yöntemlerle toplanmalıdır. Yapıların güvenlik durumlarının izlenmesini sağlayacak merkezi ve dijital bir Ulusal Yapı Stoku Bilgi Sistemi kurulmalı; bu çalışmaların yürütülmesinde İnşaat Mühendisleri Odası ile üniversiteler zorunlu paydaşlar olarak yer almalıdır.
- **Riskli Yapıların Bilimsel Yöntemlerle Tespiti ve Önceliklendirilmesi**: Mevcut yapı stokunun deprem riskleri, bilimsel ve teknik esaslara dayanan standart hızlı tarama yöntemleriyle belirlenmeli; yapılar risk düzeylerine göre sınıflandırılarak önceliklendirilmelidir. Özellikle acil ulaşım güzergâhları, kritik altyapı tesisleri, eğitim ve sağlık yapıları, kamuya açık binalar ve afet toplanma alanları çevresindeki yapıların risk tespitleri öncelikli olarak tamamlanmalıdır.
- **Yapı Güvenliğine İlişkin Bilgi Edinme Hakkının Güvence Altına Alınması**: Yurttaşların yaşadıkları, satın alacakları veya kiralayacakları yapıların güvenlik durumları hakkında doğru, güncel ve erişilebilir bilgi edinmeleri yasal güvence altına alınmalıdır. Yapıların risk tespitleri, deprem performans analizleri ve güvenlik durumlarına ilişkin bilgiler, ilgili kamu kurumları arasında bütünleşik bir dijital sistemde toplanmalı ve yurttaşların erişimine açılmalıdır. Yapı Kimlik Kartı uygulaması geliştirilerek yapıların teknik özellikleri, denetim geçmişi ve varsa deprem performans analizleri bu sisteme dâhil edilmeli; taşınmazların alım-satım, devir ve kiralama işlemlerinde yapı güvenliğine ilişkin bilgilerin ilgililere sunulması zorunlu hâle getirilmelidir.
- **Yapı Kayıt Belgelerinin Tapu Kayıtlarına İşlenmesi ve Şeffaflığın Sağlanması:** İmar barışı kapsamında Yapı Kayıt Belgesi düzenlenen tüm yapılara ve bağımsız bölümlere ait bilgiler Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün TAKBİS sistemine entegre edilmeli ve tapu kütüğünün beyanlar hanesinde gösterilmelidir. Alım-satım ve devir işlemlerinde Yapı Kayıt Belgesi bulunduğunun ve bu belgenin yapının depreme dayanıklılığını veya teknik güvenliğini kanıtlamadığının alıcılar tarafından açıkça görülebilmesi sağlanmalıdır. Yapı Kayıt Belgesi

bulunan taşınmazların güvenlik durumlarına ilişkin bilgilerin üçüncü kişilerden gizli kalmasını önleyecek yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.

- **İmar Barışından Yararlanan Yapıların Teknik Denetimi**: Yapı Kayıt Belgesi düzenlenen yapıların güvenlik durumlarının belirlenmesi amacıyla ilgili idareler, denetim ve gözetim yükümlülüklerini etkin biçimde yerine getirmelidir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından valiliklere ve belediyelere genelge gönderilerek bu yapılara ilişkin denetim sorumlulukları açıkça hatırlatılmalıdır. Yapı Kayıt Belgesi bulunan yapıların dosyalarına gerekli teknik inceleme ve deprem performans analizlerinin dosyalara eklenmesi sağlanmalı; riskli olduğu tespit edilen yapılarda tahliye, güçlendirme veya yıkım süreçleri gecikmeksizin başlatılmalıdır.
- **Periyodik Yapı Kontrol Sisteminin Oluşturulması:** Yapıların güvenliğinin yalnızca projelendirme ve yapım aşamalarında değil, kullanım ömürleri boyunca denetlenmesini sağlamak amacıyla zorunlu bir Periyodik Yapı Kontrol Sistemi oluşturulmalıdır. Yapıların taşıyıcı sistemleri, kullanım amacı değişiklikleri, ruhsatsız tadilatları, hasar ve deformasyonları ile bakım ve onarım durumları belirli aralıklarla İşyeri Tescil Belgesi/Serbest İnşaat Mühendisi Belgesi (İTB/SİM) sahibi inşaat mühendisleri tarafından kontrol edilmelidir. Periyodik kontrollerin kapsamı, sıklığı, uygulanma usulleri ve sorumlulukları yasal düzenlemelerle belirlenmeli; sonuçları Bilgi Sistemine işlenmelidir.
- **Risk Odaklı, Kamusal ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm Modelinin Oluşturulması:** Kentsel dönüşüm uygulamaları rant ve parsel bazlı yapı yenileme anlayışından çıkarılarak deprem tehlikesi, zemin koşulları, yapı güvenliği, altyapı ve çevresel riskler esas alınarak mahalle, ada, kent ve bölge ölçeğinde bütüncül bir planlama anlayışıyla yürütülmelidir. Riskli yapıların dönüştürülmesinde can ve mal güvenliği temel öncelik olmalı; dönüşüm programları risk düzeylerine göre hazırlanmalı, kamuoyuna açık ve denetlenebilir biçimde uygulanmalıdır. Planlama ve karar alma süreçlerine bölge halkının, ilgili meslek odalarının, üniversitelerin ve yerel yönetimlerin etkin katılımı sağlanmalıdır.
- **Yerinde Dönüşümün ve Sosyal Adaletin Güvence Altına Alınması**: Riskli yapıların dönüştürülmesi süreçlerinde mevcut sakinlerin yerinden edilmesini önleyen, mahallelerin sosyal dokusunu, komşuluk ilişkilerini ve kültürel kimliğini koruyan yerinde dönüşüm yaklaşımı esas alınmalıdır. Dar gelirli yurttaşların, kiracıların ve dezavantajlı kesimlerin dönüşüm süreçlerinde mağdur edilmesini önlemek amacıyla sosyal konut, hibe, düşük faizli kredi, kira ve taşınma yardımı gibi kamusal destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Riskli yapıların güvenli hâle getirilmesi için gerekli finansman kamu sorumluluğunda sağlanmalı; ekonomik yetersizliklerin yurttaşların güvenli yapılarda yaşama hakkını kullanmalarının önünde engel oluşturması önlenmelidir.

11. İnşaat Mühendisliği Eğitimi

İnşaat mühendisliği eğitimi, toplumun can ve mal güvenliğini doğrudan ilgilendiren mühendislik hizmetlerinin bilimsel ve teknik yeterlilikle yürütülmesinin temelini oluşturmaktadır. Ancak ülkemizde inşaat mühendisliği eğitimi veren bölümlerin sayısının ve öğrenci kontenjanlarının bilimsel planlama ve ülkenin ihtiyaçları gözetilmeksizin düzenlenmesi, akademik kadro ve laboratuvar altyapısındaki yetersizlikler, eğitim programlarının güncel mühendislik gereksinimlerine yeterince uyum sağlayamaması ve üniversitelerin akademik özerkliğinin zayıflaması, mühendislik eğitiminin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Eğitim süreçlerinde yaşanan bu sorunlar yalnızca mesleki yeterliliği ve mühendislik hizmetlerinin kalitesini değil, aynı zamanda yapı güvenliğini ve kamu yararını da doğrudan ilgilendirmektedir.

Geleneksel bilgi aktarımına dayalı eğitim anlayışının ağırlığını koruması, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, tasarım yapma, araştırma, deney gerçekleştirme ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştirmelerini güçleştirmektedir. Oysa mühendislik alanında hızla gelişen bilimsel ve teknolojik yenilikler, dijital tasarım ve analiz yöntemleri, otomasyon, kalite denetimi ve yeni yapım teknolojileri, eğitim programlarının sürekli güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Buna karşın eğitim programlarında öğrencilerin bilgi, beceri ve farkındalık kazanımlarını güvenilir biçimde ölçen ve değerlendiren sistemlerin yeterince etkin işletilememesi, mezunların mesleki uygulamalara hazırlanmasında önemli eksiklikler yaratmaktadır. Mühendislik faaliyetlerinin çevresel, ekonomik, toplumsal ve hukuki sonuçlarına ilişkin farkındalığın eğitim süreçlerinde yeterince geliştirilmemesi de mesleki sorumluluk bilincinin oluşmasını olumsuz etkilemektedir.

Diğer taraftan, birçok inşaat mühendisliği bölümünde yeterli sayıda ve nitelikte öğretim üyesi, araştırma görevlisi ve teknik personel bulunmaması; öğrencilerin eğitim olanaklarını sınırlandırmaktadır. Özellikle yapı mekaniği, hidromekanik ve zemin mekaniği laboratuvarlarının bulunmaması veya mevcut laboratuvarların donanım ve personel eksiklikleri nedeniyle etkin kullanılamaması, mühendislik eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan deney yapma, gözlemleme ve sonuçları değerlendirme becerilerinin kazanılmasını güçleştirmektedir. Akademik kadro ve fiziki altyapı yeterliliği sağlanmadan öğrenci alımına devam edilmesi, eğitim kalitesinin üniversiteler arasında önemli ölçüde farklılaşmasına neden olmaktadır.

Bunun yanı sıra, üniversitelerin idari, mali ve akademik özerkliklerinin yeterince güvence altında olmaması, akademik atama ve yükseltmelerde liyakat yerine siyasi ve idari etkilerin belirleyici olabilmesi, bilimsel üretimi ve eğitim kalitesini olumsuz etkilemektedir. Akademik özgürlüklerin sınırlandırılması, üniversite yönetimlerinde katılımcı ve demokratik mekanizmaların yeterince işletilememesi, araştırma bütçelerinin yetersizliği ve akademik personelin çalışma koşullarındaki sorunlar, nitelikli bilimsel çalışmaların yürütülmesini güçleştirmektedir. Ayrıca üniversitelerin ve akademisyenlerin doğrudan piyasaya mühendislik hizmeti sunmaları, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin ikinci plana itilmesine, mesleki etik ve haksız rekabet bakımından sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir.

İnşaat mühendisliği bölümlerinin kontenjanlarının ülkenin mühendis ihtiyacı ve istihdam olanakları ile üniversitelerin eğitim kapasiteleri dikkate alınarak planlanmaması da önemli sorunlardan biridir. Mühendislik programlarına girişte uygulanan başarı sırası sınırının temel bilimler açısından yeterli hazırlığı güvence altına almaması, farklı öğrenci kabul yöntemleri ve dikey geçiş uygulamalarında temel bilimler ile temel mühendislik bilgisi bakımından ortaya çıkan eksikliklerin yeterince giderilememesi, lisans eğitiminin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca eğitim programlarının bilimsel ve mesleki standartlara uygunluğunun bağımsız akreditasyon mekanizmalarıyla yeterince yaygın ve etkin biçimde değerlendirilmemesi, eğitim kalitesinin güvence altına alınmasını güçleştirmektedir.

İnşaat mühendisliği eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi, eğitim programlarının bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygun biçimde güncellenmesi, akademik özerklik ve liyakatin güvence altına alınması, üniversitelerin eğitim kapasiteleriyle uyumlu kontenjan planlamasının yapılması ve mesleki yeterliliklerin geliştirilmesi amacıyla İnşaat Mühendisleri Odasının etkin katılımını esas alan kapsamlı yasal ve idari düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **İnşaat Mühendisliği Eğitiminde Öğrenim Odaklı Eğitim Modeline Geçilmesi:** İnşaat mühendisliği eğitiminde geleneksel bilgi aktarımına dayalı öğretim anlayışı yerine, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, tasarım yapma, araştırma, deney gerçekleştirme ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştirmeyi esas alan öğrenim odaklı eğitim modeli

benimsenmelidir. Eğitim programları bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda güncellenmeli; öğrencilerin bilgi, beceri ve mesleki farkındalık kazanımlarını ölçen etkin ve denetlenebilir ölçme-değerlendirme sistemleri oluşturulmalıdır. Mühendislik uygulamalarının toplumsal, çevresel, ekonomik ve hukuki sonuçlarına ilişkin farkındalık eğitim programlarının ayrılmaz bir parçası hâline getirilmelidir.

- **Üniversitelerin Akademik Özerkliğinin ve Bilimsel Özgürlüğün Güvence Altına Alınması**: Üniversitelerin bilimsel, idari ve mali özerkliğini esas alan demokratik bir yükseköğretim sistemi oluşturulmalıdır. YÖK'ün mevcut merkeziyetçi yapısına son verilerek üniversitelerin özerk ve demokratik kurumlar olarak yeniden yapılandırılmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Üniversite yönetimlerinde öğretim üyelerinin, öğrencilerin ve üniversite çalışanlarının katılımı sağlanmalı; rektörlerin demokratik yöntemlerle belirlenmesi, akademik özgürlüklerin korunması ve üniversitelerde siyasi ve idari baskıların ortadan kaldırılması güvence altına alınmalıdır.
- **İnşaat Mühendisliği Bölümlerinde Akademik Kadro ve Laboratuvar Altyapısı Zorunluluğu**: İnşaat mühendisliği eğitimi, yeterli sayıda ve nitelikte öğretim üyesi, araştırma görevlisi ve teknik personele sahip, fiziki ve teknolojik altyapısı yeterli bölümlerde yürütülmelidir. İnşaat mühendisliği lisans programlarında öğrencilerin kullanımına açık yapı mekaniği, hidromekanik ve zemin mekaniği laboratuvarlarının bulunması zorunlu hâle getirilmelidir. Gerekli akademik kadro ve laboratuvar altyapısına sahip olmayan bölümlere, eksiklikler giderilinceye kadar yeni öğrenci alımı durdurulmalıdır.
- **Akademik Atama ve Yükseltmelerde Liyakat ve Bilimsel Yeterlilik Esasının Getirilmesi**: Üniversitelerde akademik personel alımları, atama, yükseltme ve görevlendirme süreçleri siyasi ve idari etkilerden arındırılarak bilimsel yeterlilik, liyakat ve etik ilkeler temelinde yürütülmelidir. Akademik atama ve yükseltme jürileri ile lisansüstü eğitim jürilerinde görev alacak akademisyenlerin yalnızca unvanları değil, ilgili alandaki bilimsel yetkinlikleri ve deneyimleri de esas alınmalıdır. Akademik yayın, araştırma, proje ve danışmanlık faaliyetlerinde bilimsel etik kurallarının uygulanmasını sağlayacak etkin denetim mekanizmaları oluşturulmalı; üniversitelerin araştırma bütçeleri ve akademik personel olanakları güçlendirilmelidir.
- **Mühendislik Eğitiminde Akreditasyonun Güçlendirilmesi**: İnşaat mühendisliği lisans programlarının bilimsel ve mesleki standartlara uygunluğunu güvence altına almak amacıyla bağımsız ve düzenli akreditasyon sistemi zorunlu hâle getirilmelidir. Mühendislik eğitim programlarının akreditasyonunda MÜDEK'in tek yetkili kuruluş olması sağlanmalı; devlet ve vakıf üniversitelerindeki tüm inşaat mühendisliği programları için akreditasyon zorunluluğu getirilmelidir. Eğitim programlarının değerlendirilmesinde akademik kadro, laboratuvar altyapısı, eğitim kazanımları, ölçme-değerlendirme sistemleri ve sürekli iyileştirme süreçleri esas alınmalıdır.
- **İnşaat Mühendisliği Kontenjanlarının İhtiyaç ve Eğitim Kapasitesine Göre Planlanması**: İnşaat mühendisliği bölümlerinin öğrenci kontenjanları, ülkenin mühendis ihtiyacı, istihdam olanakları ve üniversitelerin akademik, fiziki ve teknik kapasiteleri dikkate alınarak belirlenmelidir. Kontenjan planlamasında öğretim elemanı sayısı, laboratuvar ve teknik personel yeterliliği, derslik, yazılım ve donanım olanakları, kütüphane ve öğrenci yaşam koşulları esas alınmalıdır. Bu kriterlere dayalı kapasite değerlendirmeleri en az iki yılda bir yenilenmeli; gerekli koşulları sağlamayan bölümlerin kontenjanları azaltılmalı veya öğrenci alımları durdurulmalıdır. Kontenjanların belirlenmesi ve eğitim kapasitelerinin izlenmesi süreçlerinde İnşaat Mühendisleri Odasının üniversitelerle iş birliği içinde etkin rol üstlenmesi sağlanmalıdır.

- **Mühendislik Programlarına Girişte Temel Bilim Yeterliliğinin Esas Alınması**: İnşaat mühendisliği programlarına girişte uygulanan başarı sırası sınırı, mühendislik eğitiminin gerektirdiği matematik, fizik ve diğer temel bilim yeterlilikleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Mevcut 300.000 başarı sırası sınırı gözden geçirilmeli; öğrencilerin mühendislik eğitimi için gerekli temel bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlayacak nesnel ölçütler oluşturulmalıdır. Yabancı uyruklu öğrencilerin kabulünde eğitim yeterliliği bakımından eşdeğer koşullar uygulanmalı; Dikey Geçiş Sınavı ile mühendislik programlarına yerleşen öğrencilerin temel bilimler ve temel mühendislik alanlarındaki eksikliklerini giderecek zorunlu hazırlık programları oluşturulmalıdır.
- **Üniversitelerin ve Akademisyenlerin Mühendislik Hizmetlerinde Haksız Rekabetinin Önlenmesi:** Üniversitelerin ve akademisyenlerin öncelikli görevleri olan eğitim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanmalı; doğrudan piyasaya mühendislik hizmeti sunmalarından kaynaklanan haksız rekabeti ve çıkar çatışmalarını önleyecek düzenlemeler yapılmalıdır. Akademik unvan ve üniversite olanaklarının piyasa rekabetinde ayrıcalık yaratmasının önüne geçilmeli; akademisyenlerin mesleki faaliyetlerinde uzmanlık alanları, meslek etiği ve ilgili mevzuat hükümleri esas alınmalıdır. Üniversiteler ile sektör arasındaki iş birliği, eğitim ve araştırma faaliyetlerini destekleyen ortak projeler, bilimsel çalışmalar ve danışmanlık mekanizmaları çerçevesinde yürütülmelidir.
- **Dikey Geçiş (DGS) ve Yabancı Öğrenci Sınavları:** DGS ile gelen öğrencilere zorunlu hazırlık eğitimi uygulanmalı; yabancı uyruklu öğrenciler de Türk öğrencilerle aynı akademik sınav standartlarına tabi tutulmalıdır.

12. İnşaat Mühendisliği Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadın Mühendislerin Sorunları

Toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar ve ayrımcı uygulamalar, kadın inşaat mühendislerinin mesleğe girişlerinden çalışma yaşamlarına ve mesleki ilerlemelerine kadar pek çok alanda eşitsizliklerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Kadın mühendislerin mesleki bilgi, beceri ve yeterliliklerinden bağımsız olarak cinsiyetleri nedeniyle çalışma yaşamında karşılaştıkları engeller, hem meslektaşlarımızın temel haklarını hem de mühendislik alanındaki eşitlik ve adalet ilkelerini zedelemektedir.

Kadın inşaat mühendisleri, özellikle şantiye ve saha çalışmalarında istihdam edilmemek, iş başvurularında cinsiyete dayalı ayrımcı koşullarla karşılaşmak, aynı veya eşdeğer işi yapmalarına rağmen erkek meslektaşlarından daha düşük ücret almak ve mesleki ilerleme olanaklarından eşit biçimde yararlanamamak gibi sorunlar yaşamaktadır. Personel alım ilanlarında erkek olma şartına yer verilmesi, mesleki yeterlilik yerine cinsiyetin belirleyici bir ölçüt olarak kullanılabildiğini göstermektedir. Kadın mühendislerin özellikle şantiye şefliği, saha denetimi, teknik yöneticilik ve karar alma pozisyonlarında yeterince yer bulamaması, mesleki deneyim kazanmalarını ve kariyerlerinde ilerlemelerini güçleştirmektedir.

Bunun yanı sıra, kadın mühendislerin çalışma yaşamında maruz kaldıkları psikolojik baskı, mobbing, taciz, tehdit ve şiddet, güvenli ve eşit çalışma koşullarının sağlanamadığını ortaya koymaktadır. Bu tür uygulamalara karşı etkili başvuru, koruma ve destek mekanizmalarının yetersizliği, kadın mühendislerin haklarını aramalarını güçleştirmektedir. Özellikle şantiyelerde kadın çalışanların ihtiyaçlarına uygun soyunma, tuvalet, dinlenme ve diğer temel fiziki olanakların yeterince sağlanmaması, kadın mühendislerin saha çalışmalarına katılımını sınırlandıran sorunlar arasındadır.

Kadın mühendislerin çalışma yaşamında karşılaştıkları bir diğer önemli sorun, aile ve bakım sorumluluklarının büyük ölçüde kadınların üzerinde bırakılmasıdır. Yeterli ve erişilebilir kreş ile bakım

hizmetlerinin bulunmaması, evlilik, gebelik, doğum ve annelik gibi nedenlerle kadın mühendislerin istihdamdan uzaklaşmasına veya mesleki ilerlemelerinin kesintiye uğramasına yol açabilmektedir. Çalışma yaşamına yeniden dönmek isteyen kadın mühendislerin önceki görevlerine veya eşdeğer pozisyonlara erişimlerinde yaşanan güçlükler, ekonomik bağımsızlıklarını ve mesleki gelişimlerini olumsuz etkilemektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, mühendislik eğitimi ve staj süreçlerinde de kendini göstermektedir. Kadın mühendis adaylarının staj başvurularında ayrımcılıkla karşılaşmaları, şantiye ve saha uygulamalarından uzak tutularak çoğunlukla ofis çalışmalarına yönlendirilmeleri, mesleki bilgi ve deneyim kazanmalarında fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Ayrıca kamu kurumlarında çalışan kadın mühendislerin arazi ve saha görevlendirmelerine erkek meslektaşlarıyla eşit koşullarda katılamamaları, bu çalışmalardan kaynaklanan ek ödemelerden ve mesleki deneyim olanaklarından eşit biçimde yararlanmalarını engellemektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalığın eğitim kurumlarından çalışma yaşamına kadar bütün alanlarda yeterince gelişmemiş olması, ayrımcı uygulamaların ve mesleklere ilişkin cinsiyetçi önyargıların sürmesine neden olmaktadır.

Kadın inşaat mühendislerinin mesleğe giriş, istihdam, ücret, çalışma koşulları ve mesleki ilerleme süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılığın ortadan kaldırılması, eşit işe eşit ücret ilkesinin hayata geçirilmesi, şiddet ve mobbinge karşı etkin koruma mekanizmalarının oluşturulması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin meslek yaşamının bütün alanlarında güvence altına alınması amacıyla kapsamlı yasal ve idari düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Bu doğrultuda hayata geçirilmesini gerekli gördüğümüz yasal ve idari düzenlemelere ilişkin taleplerimiz aşağıda sıralanmaktadır.

- **Kadın İnşaat Mühendislerinin İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması**: İnşaat mühendisliği alanında kadınların istihdamını artıracak ve mesleki ilerlemelerinde fırsat eşitliğini sağlayacak politikalar geliştirilmelidir. Kadın mühendislerin şantiye, proje, yapı denetimi, kamu hizmetleri ve teknik yöneticilik başta olmak üzere mesleğin bütün çalışma alanlarında eşit koşullarda görev almalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- **İstihdamda Cinsiyet Ayrımcılığının Önlenmesi**: Kamu kurumları ve özel sektör tarafından yayımlanan mühendis alım ilanlarında cinsiyete dayalı ayrımcı koşullara yer verilmesi önlenmeli; işe alım, görevlendirme, terfi ve mesleki ilerleme süreçlerinde yalnızca mesleki yeterlilik, deneyim ve liyakat esas alınmalıdır. Cinsiyet ayrımcılığı içeren iş ilanlarına ve uygulamalara karşı etkili idari ve hukuki yaptırımlar getirilmelidir.
- **Kadın Mühendislerin Mobbing, Taciz ve Şiddete Karşı Korunması**: Kadın mühendislerin çalışma yaşamında karşılaştıkları psikolojik baskı, mobbing, taciz, tehdit ve fiziksel şiddetin önlenmesi amacıyla etkili ve caydırıcı yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Kamu kurumlarında, özel işletmelerde ve şantiyelerde güvenli başvuru, inceleme ve koruma mekanizmaları oluşturulmalı; şikâyette bulunan kadınların işlerini kaybetmelerini veya başka yaptırımlarla karşılaşmalarını önleyecek güvenceler sağlanmalıdır.
- **Şantiyelerde Kadın Mühendislere Uygun ve Güvenli Çalışma Koşullarının Sağlanması**: Kadın mühendislerin şantiye ve saha çalışmalarına katılımını kolaylaştırmak amacıyla çalışma alanlarında yeterli, güvenli ve erişilebilir tuvalet, soyunma, dinlenme ve hijyen olanaklarının sağlanması zorunlu hâle getirilmelidir. Şantiye ve saha görevlendirmelerinde kadın mühendislerin cinsiyetleri nedeniyle dışlanmasını önleyecek düzenlemeler yapılmalı; çalışma ortamlarının iş sağlığı ve güvenliği ile toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine uygunluğu etkin biçimde denetlenmelidir.

- **Kreş ve Bakım Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması**: Kadın mühendislerin çalışma yaşamından kopmalarını önlemek ve bakım sorumlulukları nedeniyle karşılaştıkları eşitsizlikleri gidermek amacıyla kamu kurumlarında, özel işletmelerde ve uygun çalışma alanlarında erişilebilir ve nitelikli kreş ile bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. İşverenlerin bakım hizmeti sağlamasını veya bu hizmetlere erişimi desteklemesini teşvik eden yasal düzenlemeler yapılmalı; bakım sorumluluklarının kadınların istihdamını ve mesleki ilerlemesini sınırlandırmasının önüne geçilmelidir.